

В І Д Г У К

офіційного опонента, кандидата психологічних наук, доцента,

завідувач кафедри логопедії та спеціальних методик

Кам'янець-Подільського національного університету

імені Івана Огієнка Гаврилова Олексія Вікторовича

на дисертаційну роботу Призванської Роксоляни Антонівни "Психологічні засади музикотерапевтичної роботи з дітьми із розладами аутистичного спектру", подану на здобуття наукового ступеня кандидата психологічних наук зі спеціальності 19.00.08 – спеціальна психологія

Новітні тенденції реформування системи спеціальної освіти в Україні гостро ставлять питання перегляду, переосмислення і вироблення нових вимог та підходів до роботи у сфері спеціальної освіти та спеціальної психології з дітьми різних нозологій. З-поміж усіх категорій дітей з особливими освітніми потребами однією з найскладніших є категорія дітей з розладами спектру аутизму. Незважаючи на значний науковий інтерес до проблематики аутизму, широке науково-експериментальне вивчення різноманітних аспектів корекційно-розвиткової роботи з такою поліморфною категорією дітей, як діти з розладами спектру аутизму, на сьогодні недостатньо описані засоби впливу на психологічний стан дітей з розладами аутистичного спектру. Відтак, дисертаційне дослідження Призванської Роксоляни Антонівни "Психологічні засади музикотерапевтичної роботи з дітьми із розладами аутистичного спектра" постає актуальною і своєчасною спробою дослідити процес корекції аутистичних порушень у дітей дошкільного віку засобами музичної терапії.

Метою дослідження Призванською Р.А. визначено створення системи музично-терапевтичної корекції аутистичних порушень у дітей дошкільного віку, яка є підґрунтям для визначення завдань дослідження.

Тему дисертаційного дослідження затверджено Вченою радою Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова (протокол №5

від 22 грудня 2016 р.) й узгоджено в Міжвідомчій раді з координації наукових досліджень з педагогічних і психологічних наук в Україні (протокол №3 від 16 травня 2017 р.).

Науково-практична актуальність дисертаційного дослідження виявляється в тому, що автором обґрунтовано теоретико-методичні засади корекційного спрямування музичної діяльності дошкільників з аутизмом, а також з'ясовано особливості і рівні впливу музики на корекцію аутистичних порушень. Вагомим внеском у теорію та практику спеціальної психології є психолого-педагогічні й організаційні умови застосування музичної терапії в закладах дошкільної освіти; з огляду на недостатню кількість методик роботи з дітьми дошкільного віку з розладами аутистичного спектру, автором вперше обґрунтовано, розроблено і впроваджено у виховний процес закладів дошкільної освіти систему забезпечення музичного впливу з метою індивідуальної та групової корекції найскладніших аутистичних порушень (негативізму, агресії, тривожності тощо), стимуляції у них компетенцій пізнавальної та емоційно-регуляторної діяльності.

Здобуті дисертанткою результати мають безсумнівну значимість як для теорії, так і для практики, а авторське програмно-методичне забезпечення може бути застосованим у підготовці здобувачів вищої освіти до відповідної професійно-педагогічної діяльності. Матеріали дослідження можуть використовуватись у закладах дошкільної, спеціальної та інклюзивної освіти для модернізації навчально-методичних матеріалів з психокорекції розладів аутистичного спектру у дітей засобами музичної терапії.

Новаторство дисертаційного дослідження полягає в тому, що дисертанткою обґрунтовано теоретико-методологічні засади впливу музики на психічну сферу дошкільників з аутистичними порушеннями, зокрема на їх аутистичну складову, та з'ясовано особливості й рівні впливу музики на корекцію аутистичних порушень. Важливим є те, що автор науково обґрунтовує психолого-педагогічні й організаційні умови застосування музичної терапії в дошкільних закладах, де перебувають діти з аутистичним спектром порушень.

Наукові положення та висновки, представлені у дисертаційному дослідженні, в цілому є достовірними, відповідають поставленим завданням та не викликають сумніву. Наукові результати підтверджені низкою емпіричних і статистичних методів.

Результати дослідження апробовані на достатній кількості наукових заходів, зокрема на 10 конференціях міжнародного та 5 всеукраїнського рівнів. Основні наукові положення роботи представлені у статтях, опублікованих у наукових журналах і збірниках наукових праць (2 – у зарубіжних виданнях, 5 – у вітчизняних фахових виданнях, 1 – в інших виданнях)

Рецензована робота має чітку структуру і логічний зміст, який послідовно розкривається в кожному розділі. Відповідно до мети, розроблені авторкою завдання дослідження розв'язані в повному обсязі, а матеріал узагальнений у висновках. Результати дослідження впроваджено в практичну діяльність закладів освіти, що підтверджує його практичну значущість.

Авторкою глибоко проаналізовано літературні джерела, посилання на які подано у тексті роботи. Зокрема, до бази використаних джерел входять 233 найменування, переважна більшість з яких є сучасними вітчизняними та зарубіжними виданнями в галузі проблематики дослідження, із яких 25 джерел – іноземними мовами.

Оцінка змісту й завершеності роботи

У розділі 1 “Теоретико-методологічні засади дослідження проблеми застосування музикотерапії” проаналізовано наукові погляди на сутність проблеми. Схвалюємо, що досліджувана проблема вивчалася в трьох напрямках наукового пошуку, а саме: аналіз наукової літератури, присвяченої терапевтичному впливу музики на поліпшення психічної сфери людини; аналіз засобів музичної виразності з точки зору їх впливу на психіку дітей; аналіз літератури з питань корекційної роботи з дітьми з розладами аутистичного спектру. Слід відзначити детальний і якісний аналіз значної кількості наукових

першоджерел з проблеми вивчення можливостей музики як засобу терапевтичного впливу в цілому та як засобу впливу на психічний стан особистості на ранніх етапах онтогенезу зокрема. Цінним є аналіз музичної терапії з позиції нейропсихології. Дослідниця вдало пропонує використовувати музику та музичну діяльність в якості інтегруючого впливу та об'єднати інтелектуальні, емоційні, фізичні і навіть соціальні фактори, які безпосередньо впливають на дитину на рівні її інтелектуального й емоційного розвитку, сприяти тому, щоб дитина розвивалася власними темпами.

У розділі 2 “Емпіричне дослідження особливостей впливу засобів музичної терапії на дітей із розладами аутистичного спектра” чітко визначені мета і завдання констатувального експерименту, окреслено вимоги добору діагностичного інструментарію, дисертанткою був здійснений аналіз психометричних методик, що відповідають меті і завданням дослідження, на основі чого був розроблений комплекс психологічної діагностики дітей дошкільного віку з розладами аутистичного спектру.

У констатувальній частині дослідження позитивної оцінки заслуговує вивчення й аналіз основних особливостей дітей із розладами аутистичного спектру та моніторинг ефективності впливу музикотерапевтичних заходів на предмет нівелювання або подолання аутистичних порушень, таких як: страхи, негативізм, байдужість, агресія, афекти, стереотипні дії, тощо.

Заслуговує схвалення проведений кореляційний аналіз, що довів наявність різних за силою позитивних статистично значущих зв'язків між психологічним впливом компонентів музикотерапії і рівнями індивідуалізації та соціалізації дитини.

Якісно проведений і структурований констатувальний експеримент дав можливість авторці в структурі психологічної корекції дошкільників з розладами аутистичного спектру визначити два компоненти: індивідуально-психологічний та соціально-психологічний, які співвідносяться з психологічними механізмами індивідуалізації й соціалізації, мають взаємний вплив та взаємно зумовлюють

становлення особистості дитини дошкільного віку з розладами аутистичного спектру. Схвалюємо визначення та опис дисертанткою рівнів сприймання впливу музичної терапії дітьми із розладами аутистичного спектру.

Представлені наукові результати експериментального дослідження є новими та унікальними у спеціальній психології, зокрема аутології.

Розділ 3 "Експериментальне впровадження програми психокорекції розладів аутистичного спектра у дітей старшого дошкільного віку засобами музичної терапії" характеризується виразною практичною спрямованістю результатів дослідження. Схвальним є те, що авторкою обґрунтовуються психологічні умови музично-терапевтичної роботи з дошкільниками з розладами аутистичного спектру з урахуванням їхніх загальних та індивідуальних особливостей, а також загального рівня розвитку, детально описуються способи роботи, змістове наповнення і методичні аспекти програми музичної терапії для цієї категорії дітей. Дисертантка наводить відповідності між певними видами музично-терапевтичної діяльності й конкретними функціональними обмеженнями. Цікавими є представлені результати апробації програми та перевірки її ефективності.

Таким чином, докладне ознайомлення з дисертацією, авторефератом і публікаціями засвідчує, що авторка зуміла розв'язати низку проблем корекції аутистичних порушень у дітей дошкільного віку.

Дослідження Р.А. Призванської має беззаперечну наукову новизну й практичну спрямованість, результати дослідження відображено в 20 одноосібних публікаціях та навчальному посібнику у співавторстві.

Рецензована робота логічна за структурою і завершена за змістом, має незаперечну теоретичну і практичну цінність, а відтак – перспективи широкого використання. Поставлена у роботі мета досягнута в повному обсязі. Окреслені завдання відображаються в змісті роботи, а обґрунтовані висновки – у розділах роботи та у висновках дисертаційного дослідження.

Аналіз змісту автореферату довів, що він у повній мірі відповідає представленому дослідженню та не містить інформації, яка б не була надана в дисертаційній роботі.

Попри загальну позитивну оцінку висловимо деякі зауваження стосовно проведеного дисертаційного дослідження:

1. До пункту “перше” наукової новизни дослідження (с.8 дисертації) віднесено дані про розробку та впровадження в виховний процес закладів дошкільної освіти системи забезпечення музичного впливу з метою індивідуальної та групової корекції найбільш складних аутистичних порушень, проте зазначений аспект новизни більше стосується практичного значення дослідження.

2. У розділі 1 “Теоретико-методологічні засади дослідження проблеми застосування музикотерапії” авторкою ґрунтовно проаналізовані наукові погляди на зміст проблеми, однак, на нашу думку, було б доцільніше спочатку висвітлити особливості музики як засобу впливу на психофізіологію людини (п.р. I.2), а вже потім подати поняття музичної терапії в наукових першоджерелах (п.р. I.1).

3. Потребують узгодження виділені показники компонентів індивідуалізації та соціалізації. Наприклад, встановлення контактів і гру, зазначені у роботі як показники компоненту індивідуалізації, можна розглядати з позиції соціальної інтеракції та комунікації як показників компоненту соціалізації. А показник “інтелект” компоненту індивідуалізації може включати в себе і рівень розумового розвитку, і володіння тілом, оскільки інтелект, окрім визначення його як сукупності розумових здібностей, пов’язаний з іншими пізнавальними процесами (сприймання, увага, пам’ять, мовлення тощо), з розумінням і прогнозуванням подій, із успішною адаптацією до нових життєвих завдань.

4. Опис Програми психокорекції засобами музичної терапії містить ідеї системного впливу, що передбачає комплексну і послідовну роботу. Вважаємо, що робота тільки б виграла, якби представлений матеріал був доповнений практичною моделлю психокорекційної роботи з дітьми із розладами аутистичного спектра засобами музичної терапії.

Проте, зазначені зауваження не впливають на загальну позитивну оцінку рецензованої роботи. Дисертаційне дослідження на тему "Психологічні засади музикотерапевтичної роботи з дітьми із розладами аутистичного спектру" є цілісним, завершеним, самостійним дослідженням, має наукову новизну та практичну цінність та відповідає комплексу вимог, що ставляться до кандидатських дисертацій, а її автор Роксоляна Антонівна Призванська заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата психологічних наук зі спеціальності 19.00.08 – спеціальна психологія.

Офіційний опонент:

**кандидат психологічних наук, доцент,
завідувач кафедри логопедії та
спеціальних методик Кам'янець-Подільського
національного університету**

О.В. Гаврилов

Підпис засвідчую *О.В. Гаврилова*
(прізвище)
Начальник відділу кадрів
І.І. Оліник
(підпис)